

Inspectie van het Onderwijs
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

**SAMENVATTEND RAPPORT MONITOR
VERBETERTRAJECTEN TAAL EN
REKENEN, 2008/2009, 2009/2010
EN 2010/2011**

Utrecht, april 2012

Voorwoord

In schooljaar 2008/2009 zijn ongeveer achttienhonderd basisscholen gestart met verbetertrajecten taal en rekenen. Deze trajecten hadden als doel de kwaliteit van het taal- en rekenonderwijs, en daarmee ook de prestaties van leerlingen, te verhogen. De verbetertrajecten zijn in schooljaar 2010/2011 afgerond. In deze samenvattende rapportage zet de Inspectie van het Onderwijs uiteen hoe de leerresultaten van de deelnemende scholen zich de afgelopen jaren hebben ontwikkeld en welke inspanningen de scholen hebben verricht.

Dit samenvattende rapport is bedoeld voor alle basisscholen en besturen die hebben deelgenomen aan de verbetertrajecten taal en rekenen en alle andere geïnteresseerden. De uitgebreide rapportage (*Monitor verbetertrajecten taal en rekenen 2008/2009, 2009/2010 en 2010/2011*; Inspectie van het Onderwijs, 2012) is te vinden op de website van de Inspectie van het Onderwijs, www.onderwijsinspectie.nl, en op de website van de PO-Raad, www.poraad.nl.

Inhoud

1	Achtergrond en vraagstelling 4
1.1	Achtergrond 4
1.2	Vraagstelling 4
2	Conclusie 6
2.1	Algemene conclusie 6
2.2	Beantwoording onderzoeksvragen 6
3	Discussie 11
3.1	Kantttekeningen toetsresultaten 11
3.2	Leerprestaties: technisch lezen en begrijpend lezen 11
3.3	Schoolbeleid: aandachtspunten schrijven en mondelinge communicatie 12
3.4	Evaluatie: verbetertrajecten en de leerprestaties 13
Literatuur	14

1 Achtergrond en vraagstelling

1.1 Achtergrond

Om de kwaliteit van het primair onderwijs te verhogen heeft het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) de kwaliteitsagenda 'Scholen voor morgen' opgesteld. Hierin wordt gepleit voor verbetering en behoud van kwalitatief goed onderwijs voor leerlingen in het primair onderwijs. In de agenda staat het verbeteren van taal- en rekenvaardigheden op de eerste plaats. Deze vaardigheden zijn onlosmakelijk verbonden met andere schoolvakken en vormen een basis voor de verdere schoolcarrière van de leerling. Om de verbeterdoelen te bereiken zijn extra middelen ingezet, zodat scholen aan een taal- of rekenverbetertraject konden deelnemen.

In schooljaar 2008/2009 zijn de taal- en rekenverbetertrajecten van start gegaan. Beide trajecten hadden een looptijd van drie jaar. Scholen die deelnamen aan een verbetertraject kregen daarvoor een subsidie waar een eigen bijdrage en een evaluatieverplichting aan verbonden waren. In de schooljaren 2009/2010 en 2010/2011 zetten dezelfde scholen de verbetertrajecten voort. Gedurende het traject zijn er enkele scholen bijgekomen en enkele afgevallen. In totaal hebben ongeveer achttienhonderd scholen deelgenomen aan de verbetertrajecten. Na drie jaar is er informatie van drie opeenvolgende jaren beschikbaar. Hiermee is een trendanalyse mogelijk.

Dit samenvattende rapport bevat de belangrijkste resultaten van de monitor verbetertrajecten taal en rekenen. Het doel van deze monitor is het volgen van de leerprestaties van de scholen die deelnemen aan de verbetertrajecten. Daarnaast zijn aspecten van het schoolbeleid in beeld gebracht, evenals de besteding van de subsidie en de evaluatie van de trajecten door de scholen zelf. In het kader van deze monitor hebben scholen die deelnemen aan de verbetertrajecten driemaal een vragenlijst ingevuld: de eerste in schooljaar 2008/2009, de tweede in schooljaar 2009/2010 en de derde in schooljaar 2010/2011.

Dit rapport is een beknopte versie van het uitgebreide technische rapport over de derde meting van de verbetertrajecten (*Monitor verbetertrajecten taal en rekenen 2008/2009, 2009/2010 en 2010/2011*; Inspectie van het Onderwijs, 2012). Voor meer informatie over de opzet van de monitor, de analyseopzet en de resultaten wordt verwezen naar deze publicatie, die te vinden is op de website van de Inspectie van het Onderwijs, www.onderwijsinspectie.nl, en op de website van de PO-Raad, www.poraad.nl.

1.2 Vraagstelling

De vragen waarop in dit samenvattend rapport antwoord wordt gegeven zijn:

1. Hoe ontwikkelen de tussentoetsresultaten zich in schooljaar 2010/2011 ten opzichte van de nulmeting in schooljaar 2008/2009 en de meting in schooljaar 2009/2010?
2. Hoe ontwikkelen de eindtoetsresultaten van de scholen zich in schooljaar 2010/2011 ten opzichte van de nulmeting in schooljaar 2008/2009 en de meting in schooljaar 2009/2010? Hoe ontwikkelen de eindtoetsresultaten van

de scholen die deelnemen aan de verbetertrajecten zich vergeleken met de eindtoetsresultaten van de scholen die niet deelnemen aan de verbetertrajecten?

3. Hoeveel van de deelnemende taalzwakke en rekenzwakke 1 scholen verbeteren zich in schooljaar 2010/2011 ten opzichte van schooljaar 2008/2009 en zijn niet meer taalzwak of rekenzwak?
4. Zijn er verschillen tussen taal-/rekenzwakke en taal-/rekensterke scholen in de ontwikkeling van de toetsresultaten?
5. Op welke punten willen scholen zich verbeteren en hoe besteden ze de subsidie?
6. Hoe waarderen de scholen de verbetertrajecten?

In het kader van de monitor verbetertrajecten is alleen de groep scholen die deelneemt aan de verbetertrajecten gevolgd. Daarom is het niet mogelijk om verbeteringen direct toe te schrijven aan de verbetertrajecten. Hiervoor is immers informatie nodig over de ontwikkeling van de leerresultaten van een vergelijkbare groep scholen die niet deelneemt aan de verbetertrajecten.

1 Taalzwakke scholen zijn scholen die twee van de laatste drie opeenvolgende schooljaren onder de ondergrens presteren op de Eindtoets Basisonderwijs van het Cito op het onderdeel 'taal'. Taalsterke scholen zijn scholen die ten minste twee van de drie jaren boven de bovengrens presteren. Gemiddelde scholen zijn scholen die niet onder, maar ook niet boven de grenzen presteren in twee van de drie jaren. Rekenzwakke scholen zijn scholen die twee van de laatste drie opeenvolgende schooljaren onder de ondergrens presteren op de Eindtoets Basisonderwijs van het Cito op het onderdeel 'rekenen'. Rekensterke scholen zijn scholen die ten minste twee van de drie jaren boven de bovengrens presteren. Gemiddelde scholen zijn scholen die niet onder, maar ook niet boven de grenzen presteren in twee van de drie jaren.

2 Conclusie

2.1 Algemene conclusie

De inspectie heeft de toetsgegevens technisch lezen, begrijpend lezen en rekenen in een aantal leerjaren geanalyseerd. De leerprestaties op de tussentoetsen begrijpend lezen (taalverbetertrajecten) en rekenen (rekenverbetertrajecten) verbeteren in schooljaar 2010/2011 ten opzichte van schooljaar 2008/2009. De ontwikkeling van de leerresultaten op de tussentoetsen technisch lezen (taalverbetertrajecten) laat nog geen eenduidige verbetering zien.

De totaalscore op de Cito Eindtoets van de scholen die deelnemen aan een taal- of rekenverbetertraject stijgt in schooljaar 2010/2011 ten opzichte van schooljaar 2008/2009. Deze stijging is iets groter dan de stijging van de totaalscore op de Cito Eindtoets van de groep scholen die niet aan de verbetertrajecten deelneemt.

In schooljaar 2010/2011 daalt het percentage taalzwakke scholen (taalverbetertrajecten) en rekenzwakke scholen (rekenverbetertrajecten) ten opzichte van schooljaar 2008/2009. De taalzwakke en rekenzwakke scholen verbeteren in een aantal leerjaren de tussentoetsresultaten begrijpend lezen en rekenen.

2.2 Beantwoording onderzoeksvragen

2.2.1 Tussentoetsresultaten

- Hoe ontwikkelen de tussentoetsresultaten zich in schooljaar 2010/2011 ten opzichte van de nulmeting in schooljaar 2008/2009 en de meting in schooljaar 2009/2010?

Toetsscore ten opzichte van de minimum inspectienorm 2

Bij begrijpend lezen (taalverbetertrajecten) en rekenen (rekenverbetertrajecten) stijgt in alle bevraagde leerjaren het percentage scholen dat op de verschillende tussentoetsen boven de minimum inspectienorm presteert ten opzichte van schooljaar 2008/2009. Op de tussentoetsen begrijpend lezen en de tussentoetsen rekenen zijn er meer scholen die verbeteren (boven de minimumnorm gaan presteren) dan scholen die verslechteren (onder de minimumnorm gaan presteren). De tussentoetsen begrijpend lezen vertonen daarnaast een opmerkelijk patroon: hoe hoger het leerjaar, hoe lager het percentage scholen dat op de tussentoetsen boven de minimum inspectienorm scoort.

De stijging van het percentage scholen dat boven de minimumnorm presteert, is niet terug te zien bij technisch lezen (taalverbetertrajecten): het percentage scholen dat boven de minimum inspectienorm presteert, blijft in schooljaar 2010/2011 ongeveer gelijk aan het percentage scholen in schooljaar 2008/2009.

² De voor de laatste meting gebruikte bepaling van de inspectienorm is te lezen in *Analyse en waarderungen van opbrengsten primair onderwijs, versie februari 2010*, te vinden op www.onderwijsinspectie.nl.

Ontwikkeling toetsscore op de meest afgenomen tussentoetsen

Ook is in kaart gebracht hoe de toetsscore van scholen die drie jaar dezelfde toets(versie) afnemen zich ontwikkelt. De meest gebruikte toetsversie is hierbij als uitgangspunt genomen. De waarde van deze conclusie moet beperkt worden tot de selecte groep scholen waar het in de analyse om gaat, omdat slechts een deel van de scholen drie jaar dezelfde toets(versie) afneemt. Met name bij technisch lezen is deze groep klein (minder dan 10 procent van de deelnemende scholen).

De toetsscore begrijpend lezen leerjaar 7 (Citotoets Begrijpend lezen, oude versie) stijgt in schooljaar 2010/2011 significant ten opzichte van schooljaar 2008/2009. De toetsscores rekenen leerjaren 4, 5 en 6 (Citotoets Rekenen/Wiskunde, nieuwe versie) stijgen in schooljaar 2010/2011 significant ten opzichte van schooljaar 2008/2009.

Gekeken naar de kleine, selecte groep scholen die drie jaar dezelfde toets technisch lezen (Cito Drie-Minuten-Toets, nieuwe versie) afneemt, stijgen de tussentoetsscores leerjaar 3 en 4 in schooljaar 2010/2011 significant ten opzichte van schooljaar 2008/2009. Echter, bij de toetsscores technisch lezen van een grotere groep scholen die de afgelopen twee jaar dezelfde toets afneemt, is geen verbetering te zien. Voor deze grotere groep scholen geldt dus een stagnatie in deze twee jaren.

2.2.2 Eindtoetsresultaten

- Hoe ontwikkelen de eindtoetsresultaten van de scholen zich in schooljaar 2010/2011 ten opzichte van de nulmeting in schooljaar 2008/2009 en de meting in schooljaar 2009/2010?
- Hoe ontwikkelen de eindtoetsresultaten van de scholen die deelnemen aan de verbetertrajecten zich vergeleken met de eindtoetsresultaten van de scholen die niet deelnemen aan de verbetertrajecten?

De totaalscore op de Cito Eindtoets van de scholen die deelnemen aan een taal- of rekenverbetertraject stijgt in schooljaar 2010/2011 significant ten opzichte van schooljaar 2008/2009.

Deze stijging is iets groter dan de stijging van de totaalscore op de Cito Eindtoets van de groep scholen die niet aan de verbetertrajecten deelneemt. Opgemerkt moet worden dat in de groep scholen die deelneemt aan de taal- en/of rekenverbetertrajecten ook meer stijging mogelijk was, omdat de startwaarden van deze groep lager waren dan die van de groep scholen die niet aan de verbetertrajecten deelneemt.

2.2.3 Aantal taalzwakke en rekenzwakke scholen

- Hoeveel van de deelnemende taalzwakke en rekenzwakke scholen verbeteren zich in schooljaar 2010/2011 ten opzichte van schooljaar 2008/2009 en zijn niet meer taalzwak of rekenzwak?

Van de scholen die deelnemen aan een taalverbetertraject en die in schooljaar 2008/2009 taalzwak waren, is ongeveer de helft in schooljaar 2010/2011 gemiddeld of taalsterk geworden. Van de scholen die deelnemen aan een rekenverbetertraject en in schooljaar 2008/2009 rekenzwak waren, is meer dan de helft in schooljaar 2010/2011 gemiddeld of rekensterk geworden. De helft van de scholen die bij

aanvang van de trajecten zwak waren op taal of rekenen, heeft dit predicaat twee jaar later dus niet meer.

2.2.4 *Ontwikkeling van de toetsscore van taalzwakke en rekenzwakke scholen*

- Zijn er verschillen in ontwikkeling tussen taal-/rekenzwakke en taal-/rekensterke scholen?

Tussentoetsresultaten van de taalzwakke en rekenzwakke scholen

Vergeleken met de nulmeting zijn de taalzwakke en rekenzwakke scholen in schooljaar 2010/2011 beter gaan presteren op een aantal tussentoetsen begrijpend lezen en rekenen. Vanwege het kleine aantal scholen is deze analyse niet gedaan op de tussentoetsen technisch lezen.

Ten opzichte van schooljaar 2008/2009 zijn er in schooljaar 2010/2011 meer scholen die verbeteren (boven de norm gaan presteren) op de tussentoetsen begrijpend lezen, dan scholen die verslechteren (onder de norm gaan presteren). Ditzelfde beeld laat de groep rekenzwakke scholen zien bij de tussentoetsen rekenen. De tussentoetsscore begrijpend lezen leerjaar 7 (Citotoets Begrijpend lezen, oude versie) van taalzwakke scholen stijgt in schooljaar 2010/2011 ten opzichte van schooljaar 2008/2009. De tussentoetsscore rekenen leerjaar 4 (Citotoets Rekenen/Wiskunde, nieuwe versie) van de rekenzwakke scholen stijgt in schooljaar 2010/2011 ten opzichte van schooljaar 2008/2009.

De taalsterke en de rekensterke scholen verbeteren in de meeste bevroegde leerjaren eveneens vaker dan dat ze verslechteren. Een uitzondering is begrijpend lezen leerjaar 7.

Het percentage taalzwakke en rekenzwakke scholen dat op de tussentoetsen begrijpend lezen en rekenen verbetert, is in alle leerjaren hoger dan of gelijk aan het percentage gemiddelde en/of sterke scholen dat op de tussentoetsen verbetert. Wellicht is dat ook logisch: als taalsterke of rekensterke scholen ook sterk presteren op de tussentoetsen, is het voor deze scholen moeilijker om zich te verbeteren. Voor gemiddelde scholen kan dit eveneens lastig zijn.

Het is niet mogelijk uitspraken te doen over de stijging of daling van de toetsscore van de groep taalsterke en rekensterke scholen, omdat er binnen deze groep relatief weinig scholen zijn die drie jaar dezelfde toets(versie) afnemen.

Eindtoetsresultaten van de taalzwakke en rekenzwakke scholen

De Cito Eindtoetscores van de taalzwakke en rekenzwakke scholen die deelnemen aan de verbetertrajecten verbeteren in schooljaar 2010/2011 ten opzichte van schooljaar 2008/2009. In deze periode lukt het de taalsterke en rekensterke scholen niet goed om hun hoge niveau op de Cito Eindtoets vast te houden.

Bij de scholen die niet deelnemen aan een verbetertraject is dezelfde ontwikkeling te zien: de zwakke scholen verbeteren zich en de sterke scholen hebben moeite het niveau vast te houden.

Hier lijkt een plafondeffect een rol te spelen. Het kan voor scholen die al hoog presteren lastig zijn om een even hoog of nog hogere toetsscore te behalen. Evenzo is er voor de scholen die laag presteren meer verbetering mogelijk (regressie naar het gemiddelde).

2.2.5 *Schoolbeleid*

- Op welke punten willen scholen zich verbeteren en hoe besteden ze de subsidie?

Domeinen waarop scholen doelen hebben geformuleerd

De meeste scholen die deelnemen aan de taalverbetertrajecten geven aan dat ze aandacht besteden aan het verbeteren van aanvankelijk technisch lezen, voortgezet technisch lezen, begrijpend lezen, woordenschat en taalontwikkeling in leerjaar 1 en 2. Voor deze onderdelen formuleren de meeste scholen streefdoelen. Daarentegen worden voor het schrijven van teksten en de mondelinge communicatie nauwelijks streefdoelen geformuleerd.

De scholen die deelnemen aan de rekenverbetertrajecten richten zich voornamelijk op de beginnende gecijferdheid en op het algemene rekenonderwijs in alle groepen, en dan meer specifiek op het automatiseren. Een meerderheid van alle scholen die deelnemen aan de taal- en rekenverbetertrajecten geeft in schooljaar 2010/2011 aan dat de eigen streefdoelen geheel of gedeeltelijk zijn bereikt.

Verbetermaatregelen

Scholen hebben aangegeven welke *maatregelen* ze inzetten *ter verbetering van het onderwijs*. Per gebied is gekeken welke maatregel door de meeste scholen wordt gekozen. Scholen die deelnemen aan de taalverbetertrajecten kiezen op de gebieden leerstofaanbod en leertijd enigszins andere maatregelen dan scholen die deelnemen aan de rekenverbetertrajecten. Bij de overige domeinen is dat niet zo:

1. **Leerstofaanbod:** Scholen die deelnemen aan de taalverbetertrajecten kiezen het meest voor het aanschaffen en inzetten van een nieuw programma/methode. Scholen die deelnemen aan de rekenverbetertrajecten kiezen het meest voor het effectiever gebruikmaken van de aanwezige methode/programma.
2. **Leertijd:** Veel scholen die deelnemen aan de taalverbetertrajecten proberen de geplande lestijd effectiever te benutten. De meeste scholen die deelnemen aan de rekenverbetertrajecten doen dit ook. Maar de maatregel die het meest gekozen wordt door deze laatste groep scholen, is het inplannen van structurele tijd voor oefenen/ automatiseren.
3. **Didactisch handelen:** Scholen besteden vooral extra aandacht aan de didactische vaardigheden van leraren.
4. **Differentiatie:** De meeste scholen streven ernaar effectiever om te gaan met verschillen door de instructie en verwerking beter af te stemmen op de onderwijsbehoeften van de zwakkere en/of sterkere leerlingen.
5. **Zorg en begeleiding:** Veel scholen besteden meer aandacht aan het analyseren van de landelijk genormeerde toetsresultaten en/of methodegebonden toetsen. Ze letten daarbij op de consequenties voor de groep als geheel.
6. **Kwaliteitszorg:** Trendanalyses maken van de leerresultaten is een veel gekozen verbetermaatregel.

Uit de informatie van de scholen komt naar voren dat scholen in schooljaar 2010/2011 ten opzichte van eerdere schooljaren meer tijd inroosteren voor technisch lezen en begrijpend lezen (taalverbetertrajecten) en voor rekenen (rekenverbetertrajecten). Ook geven meer scholen aan dat ze de toetsresultaten systematisch analyseren.

2.2.6 Evaluatie

- Hoe waarderen de scholen de verbetertrajecten?

Een van de sporen van de kwaliteitsagenda is 'het leren van elkaar'. Dit betreft scholing en het leren van en met collega-leraren, schoolleiders en experts. Ongeveer de helft van de scholen geeft aan dat hier in redelijke mate sprake van was tijdens het verbetertraject. De andere helft geeft aan dat dit in (zeer) sterke mate het geval was.

De meeste scholen hebben de verbetertrajecten als zinvol tot zeer zinvol ervaren. Ook vinden scholen dat de verbetertrajecten een positief effect op de leerprestaties hebben gehad. Ongeveer de helft van deze scholen heeft de resultaten op de Cito Eindtoets verbeterd.

3 Discussie

De belangrijkste vraag in dit rapport is: hoe ontwikkelen de leerprestaties van de scholen die deelnemen aan de verbetertrajecten zich ten opzichte van de nulmeting in schooljaar 2008/2009? De tussentoetsresultaten voor begrijpend lezen en rekenen verbeteren in een aantal leerjaren; de tussentoetsresultaten voor technisch lezen tonen nog geen eenduidige verbetering.

3.1 Kanttekeningen toetsresultaten

3.1.1 *Tussentoetsresultaten*

Een monitor maakt niet duidelijk of de verbeteringen (of verslechteringen) ook daadwerkelijk zijn toe te schrijven aan de verbetertrajecten. Het is namelijk een natuurlijk effect dat scholen zich verbeteren; dit wordt ook wel het 'Flynn-effect' genoemd (Flynn, 1984). Om harde conclusies te kunnen trekken over het effect van de taal- en rekenverbetertrajecten op de leerprestaties moeten de resultaten worden vergeleken met de resultaten van een controlegroep met vergelijkbare scholen die niet deelnemen aan de verbetertrajecten. Zo kan worden bepaald of de deelnemende scholen zich sterker verbeteren dan andere scholen. De tussentoetsgegevens van een vergelijkbare controlegroep heeft de inspectie echter niet beschikbaar.

Een ander probleem bij het meten van een verbetering van de toetsscore is de verandering in afgenomen toetsen. Het berekenen van een stijging van de toetsscore is alleen mogelijk als drie jaren dezelfde toets(versie) is afgenomen. Veel van de scholen die deelnemen aan de verbetertrajecten hebben in de loop van het traject een andere toets(versie) afgenomen. De groep scholen waarover de stijging van de toetsscore is berekend, is dus slechts een kleine selectie van alle scholen die deelnemen aan de taal- en rekenverbetertrajecten.

3.1.2 *Eindtoetsresultaten*

Om de toetsresultaten van de groep scholen die deelneemt aan de verbetertrajecten toch enigszins te kunnen vergelijken met de toetsresultaten van scholen die niet deelnemen aan de verbetertrajecten, zijn de Cito Eindtoetsresultaten van beide groepen vergeleken. Echter, ook bij deze analyse kunnen verbeteringen of verslechteringen niet per definitie worden toegeschreven aan de verbetertrajecten. Het kan bijvoorbeeld zijn dat slechte resultaten in leerjaar 5 in de bovenbouw lastig weg te werken zijn, waardoor effecten van de verbetertrajecten op de leerresultaten nog niet zichtbaar zijn in leerjaar 8.

3.2 Leerprestaties: technisch lezen en begrijpend lezen

3.2.1 *Technisch lezen*

Wanneer een relatie wordt gelegd tussen de ontwikkeling van de leerresultaten technisch lezen en de verbeterplannen van de scholen, valt het volgende op. Veel deelnemende scholen hebben geïnvesteerd in verbetering van het technisch lezen om de leesresultaten op een hoger peil te brengen. Het grootste deel van de scholen geeft zelf aan de streefdoelen geheel of gedeeltelijk te hebben bereikt. Deze

bevindingen rijmen niet helemaal met de ontwikkeling van de tussentoetsresultaten technisch lezen.

De tussentoetsresultaten laten namelijk zien dat het percentage scholen dat onder de inspectienorm presteert, ongeveer gelijk is gebleven. Op bijna een kwart van de deelnemende scholen liggen de leesresultaten in de leerjaren 3, 4 en 5 onder de inspectienorm. De gemiddelde toetsscore technisch lezen leerjaar 3 en 4 van de kleine, selecte groep scholen die drie jaar dezelfde toets afneemt, stijgt in schooljaar 2010/2011 wel enigszins ten opzichte van schooljaar 2008/2009. Echter, de toetsscores van een grotere groep scholen die twee jaar dezelfde toets afneemt, laten in schooljaar 2010/2011 geen verbetering zien ten opzichte van schooljaar 2009/2010. Voor de grootste groep deelnemende scholen geldt dus een stagnatie in deze twee jaren.

Onderzoek laat zien dat de meeste leesproblemen het gevolg zijn van onvoldoende kwaliteit van het onderwijsleerproces (Houtveen e.a., 2005; Vernooy, 2006). Enerzijds valt het resultaat bij technisch lezen dan tegen, gezien het percentage scholen dat in het onderwijsleerproces heeft geïnvesteerd. Anderzijds moeten met name bij technisch lezen de resultaten voorzichtig geïnterpreteerd worden. Er hebben in deze groep veel toetswisselingen plaatsgevonden, waardoor de vergelijking tussen de nulmeting in 2008/2009 en de meting in 2010/2011 niet op basis van de zelfde meetinstrumenten gebeurt. Het kan zijn dat een andere toets net iets andere vaardigheden meet of iets anders genormeerd is. Ook moeten leerkrachten en leerlingen bij het afnemen van nieuwe toetsen mogelijk wennen aan nieuwe afnamecondities.

3.2.2 *Begrijpend lezen*

De scholen die deelnemen aan de taalverbetertrajecten verbeteren hun leerprestaties voor begrijpend lezen: het percentage scholen dat boven de minimum inspectienorm presteert, stijgt. Hierbij is er een opmerkelijk verschil te zien tussen de leerjaren: hoe hoger het leerjaar, hoe lager het percentage scholen dat boven de norm scoort.

Een verklaring zou kunnen liggen in de zogenaamde 'fourth-grade slump' (Chall en Jacobs, 2003; Chall, Jacobs en Baldwin, 1990). Het onderzoek hiernaar richtte zich vooral op leerlingen die verschillen in sociaaleconomische achtergrond. De onderzoekers constateerden dat ongeveer in leerjaar 6 het lezen steeds meer verschuift naar lezen om te leren en dat leerlingen met een kleinere woordenschat, een lage 'academische' taalvaardigheid of geringe kennis van de wereld meer problemen met het begrijpend lezen krijgen.

Nader onderzoek op basis van precieze leerlingkenmerken kan meer zicht geven op mogelijke oorzaken van de achterblijvende leerprestaties voor begrijpend lezen in de hogere groepen.

3.3 **Schoolbeleid: aandachtspunten schrijven en mondelinge communicatie**

Uit de monitor komt naar voren dat scholen nauwelijks werken aan de verbetering van het schrijven van teksten en de mondelinge communicatie. Dat terwijl onlangs door de inspectie in een onderzoek naar de kwaliteit van het schrijfonderwijs is vastgesteld dat er forse knelpunten zijn, in ieder geval bij het schrijven van teksten (Inspectie van het Onderwijs, 2010). Het onderzoek laat zien dat het schrijfonderwijs en de didactische vaardigheden van leraren bij het schrijven van teksten een nieuwe impuls nodig hebben. Ook is uit eigen onderzoek van de

inspectie bekend dat mondelinge communicatie relatief weinig aandacht krijgt (Inspectie van het Onderwijs, 2009).

De beperkte keuze voor het verbeteren van schrijven en de mondelinge communicatie is dus een belangrijk aandachtspunt. Scholen zouden geholpen kunnen worden als er ook voor deze taalonderdelen betere mogelijkheden komen om opbrengstgericht te werken, bijvoorbeeld door leraren goed zicht te geven op de leerlijn en tussendoelen voor schrijven. Een andere optie is een betere beschikbaarheid van (observatie-)instrumenten om de voortgang in de schrijfvaardigheid (en mondelinge communicatie) van leerlingen te kunnen volgen. Ook zouden meer aanpakken beschikbaar kunnen komen om de schrijfvaardigheden op een hoger peil te brengen (Inspectie van het Onderwijs, 2010).

3.4 Evaluatie: verbetertrajecten en de leerprestaties

De meeste scholen die deelnemen aan de taal- en rekenverbetertrajecten geven aan dat ze de verbetertrajecten als (zeer) zinvol hebben ervaren en vinden dat de verbetertrajecten in veel gevallen een positief effect op de leerprestaties hebben gehad. Van ongeveer de helft van de scholen die aangeven dat de verbetertrajecten een (zeer) positief effect op de leerprestaties hebben gehad, is de Cito Eindtoetsscore ook daadwerkelijk gestegen, van de andere helft nog niet.

Een oorzaak voor dit laatste kan zijn dat scholen bij het invullen van de vraag hebben gedacht aan de leerprestaties in bepaalde leerjaren. Welke leerjaren dit zijn, is op basis van het huidige onderzoek niet bekend. Het is ook mogelijk dat de verbeteringen in leerprestaties pas in een later stadium naar voren komen. Een mogelijke discrepantie tussen de ontwikkeling van de toetsscores en de antwoorden op zelfevaluatieve vragen is een belangrijke reden om ook te blijven evalueren op basis van concrete toetsgegevens.

Al met al lijkt het er op basis van de gegevens uit deze monitor dus op dat scholen zowel op het gebied van de leerprestaties als op het gebied van hun beleid vorderingen hebben gemaakt, en dat op een wijze die goed gewaardeerd is.

Literatuur

Chall, J., & Jacobs. V. (2003). Poor children's fourth-grade slump. *American Educator*, 27 (1), p. 14-15.

Chall, J., Jacobs, V., & Baldwin, L. (1990). *The reading crisis: Why poor children fall behind*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Flynn, J.R. (1984). The mean IQ of Americans: Massive gains 1932-1978. *Psychological Bulletin*, 95, 29-51.

Houtveen, T., Koekebacker, E., Mijs, D., & Vernooy, K. (2005). *Succesvolle aanpak van risicoleerlingen. Wat kan de school doen?* Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

Inspectie van het Onderwijs (2010). *Analyse en waarderingen van opbrengsten, versie februari 2010*. 20 februari 2011 van <http://www.onderwijsinspectie.nl/actueel/publicaties/Analyse+en+waarderingen+van+opbrengsten.html>

Inspectie van het Onderwijs (2010). *Het onderwijs in het schrijven van teksten. De kwaliteit van het schrijfonderwijs in het basisonderwijs*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Inspectie van het Onderwijs (2009). *Het taalonderwijs op taalzwakke en taalsterke scholen*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Inspectie van het Onderwijs (2010). *Monitor verbetertrajecten taal/rekenen 2009*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Inspectie van het Onderwijs (2011). *Monitor verbetertrajecten taal en rekenen 2008/2009 en 2009/2010*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Inspectie van het Onderwijs (2012). *Monitor verbetertrajecten taal en rekenen 2008/2009, 2009/2010 en 2010/2011*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Vernooy, K. (2006). *Effectief omgaan met risicolezers. Werken aan preventie en beter omgaan met leesproblemen*. Amersfoort: CPS.

Colofon

Inspectie van het Onderwijs
Postbus 2730 | 3500 GS Utrecht
www.onderwijsinspectie.nl

2012-15 | gratis
ISBN: 978-90-8503-282-3
Publicatienummer: 22DW2012B014

Een exemplaar van deze publicatie is te downloaden vanaf de website van de Inspectie van het Onderwijs: www.onderwijsinspectie.nl.

© Inspectie van het Onderwijs | april 2012